

Управління сталим розвитком природно-заповідної сфери
Карпатської екосистеми

Газуда М.В., к.е.н., доцент

Дяченко І.Б., викладач

ДВНЗ „Ужгородський національний університет”

Гірським лісам приділяється все більша увага в усіх країнах світу, і зокрема на європейському континенті, оскільки наприкінці ХХ ст. не залишилося куточка, де б не відчувався вплив людської діяльності. Лісові території Карпатської гірської екосистеми, передусім Закарпатської області, завдяки своїй відокремленості, є унікальним резерватом незайманої природи. Лісовий природно-заповідний фонд на фоні стійкої тенденції загострення соціально-економічних проблем сучасності набуває зростаючого значення як природний чинник забезпечення сприятливих умов життєдіяльності суспільства на різних територіальних рівнях.

В країнах Європи особлива увага приділяється проблемам управління у сфері охорони та збереження лісів, а також територій природно-заповідного фонду, в зв'язку з чим їх досвід надзвичайно актуальний для України та її регіонів, передусім для Українських Карпат. Проведені дослідження свідчать, що, найбільший відсоток площ територій, що охороняється припадає на Австрію, Німеччину, Швейцарію, Польщу та Словаччину. Середній рівень відсотка таких площ припадає на Францію, Італію і, частково Іспанію. І насамкінець, найнижчий рівень охоронних територій до загальної площі країни в Україні, Греції та Румунії. Досить високий відсоток площ лісів, що охороняються до загальної лісової площі у Німеччині, Словаччині, Іспанії, Хорватії та ін. І нарешті, заслуговує на увагу, що в більшості аналізованих держав значна частка лісів, що виключена з експлуатації (за винятком Франції, Швейцарії, Румунії,

Німеччині).

Гірська дуга Карпат, розташована на території 7 країн, є однією з найбільших гірських систем Європи. Мережа біосферних резерватів тут представлена 10 об'єктами. Ці природоохоронні території відіграють важливу роль у збереженні природного середовища, сприяють впровадженню та координації ідеї сталого розвитку, міжнародному науковому співробітництву в галузі охорони природи, передусім гірських лісових екосистем.

Відмітимо, що на території України є 6 біосферних резерватів, деякі з них на національному рівні функціонують як біосферні заповідники: Асканія-Нова, Карпатський, Чорноморський, Дунайський. До п'ятого – польсько-словацько-українського біосферного резервату «Східні Карпати» з української сторони належать – Ужанський природний національний парк і Надсянський регіональний ландшафтний парк. І нарешті, до українсько-польського біосферного резервату «Західне полісся» належить Шацький національний природний парк.

Комплексний аналіз репрезентативності біосферних резерватів Карпат показує, що з біогеографічної та еколого-економічної точки зору їх мережа є достатньою, однак остаточне формування ще не завершено. На нашу думку, в перспективі доцільно створити національний природний парк «Закарпатські бескиди», який охопить частину гірських лісових екосистем регіону та прилеглих до нього суміжних територій сусідніх держав.

Створення таких природних парків на території Закарпатської області матиме не тільки природоохоронне значення, але й економічне. Такий статус не забороняє використовувати його територію для потреб традиційного природокористування (за винятком ядра). Водночас, розвиток рекреаційної інфраструктури дозволить збільшити надходження в місцеві бюджети і частково вирішити проблему працевлаштування, особливо гостру в сільській місцевості гірських територій Турянської долини Перечинського району, а також Латорицької, Воловецькою та Свалявського районів.

Запропоновані нами рекомендації щодо створення нових національних природних та ландшафтних парків є пріоритетними напрямками розширеного відтворення природно-заповідного фонду Закарпаття. Основу їх діяльності повинні становити здобутки міжнародного досвіду управління гірськими лісовими екосистемами природно-заповідної сфери.

Праліси Закарпаття є природною спадщиною світового значення. Більшість Європейських пралісів мають площу від 50 до 100 га; суцільні масиви з площею понад 1000 га є дуже рідкісними. Особливо це стосується чистих букових лісів Тому, великі пралісові екосистеми, такі як Угольсько-Широколужанський лісовий масив Закарпатської області площею майже 9000 га є взагалі унікальними для Європи. При

цьому букові пралісі Закарпаття збереглися переважно у важкодоступних місцях високо в горах, а тому вони мають значні порівняльні переваги зі Швейцарськими пралісами. Проведені дослідження свідчать, що букові праліси Угольки (Закарпатська область, Україна) і Сільвальда (Швейцарія) мають майже однакові лісорослинні умови, але характеризуються різноманітною гамою фаз розвитку.

В зв'язку з цим проблема охорони навколишнього природного середовища та збереження природного біорізноманіття, передусім гірських лісових екосистем є складною, і тому вирішувати її зусиллями лише за допомогою окремих країн, їх державних організацій та установ неможливо. Це передусім стосується біосферних резерватів. Запорукою успіху може бути лише тісна співпраця державних адміністративних природоохоронних органів з науковими установами та широкою громадськістю, в першу чергу з громадськими екологічними організаціями.